

3-5 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN RİSK ALMA DAVRANIŞLARINDA ANNE TEŞVİĞİNİN ETKİSİ

The Effect of Mother's Encouragement in Risk-Taking Behaviors of 3 to 5 Year-Old Children

Büşra Karaman¹, Ayşe Yıldırım², Muhammed Şükrü Aydın³,

ÖZET

Risk alma davranışı, kazanç ve kayıp ihtimallerini içinde barındıran durumlar arasında tercih yapmayı içerir. Araştırmalar bilişsel beceriler, cinsiyet ve sosyalleşme süreçleri gibi çeşitli faktörlerin çocuklarda risk alma davranışını etkilediğini göstermektedir. Bu çalışmada da annelerin riske teşvik edici sözleri ve risk almama yönündeki telkinlerinin çocuklarının risk alma davranışları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda gruplar arası deneysel desene sahip olan bu çalışmada risk alması yönünde açıklama yapılan ve risk almaması yönünde açıklama yapılan şekilde iki deney grubu ve annenin ortamda bulunmadığı kontrol grubu olmak üzere üç koşul oluşturulmuştur. Araştırmaya okul öncesi eğitim alan, yaşları üç ile beş arasında değişen 57 kız, 57 erkek olmak üzere toplamda 114 katılımcı dâhil edilmiştir. Uygulamalar Ekim 2024 ile Mart 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çocukların risk alma davranışlarını değerlendirmek üzere kazanç ve kayıp denemelerinin yer aldığı bir risk alma görevi uygulanmıştır. Varyans analizi sonucunda anneleri tarafından risk almaya teşvik edilen çocuklar ile anneleri tarafından riske teşvik edilmeyen çocukların risk alma davranışları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Deney ve kontrol grupları arasındaki farklar incelendiğinde, anneleri tarafından riske teşvik edilen deney grubundaki çocukların diğer gruplardaki çocuklara kıyasla anlamlı olarak daha fazla risk aldıkları görülmüştür. Anneleri tarafından riske teşvik edilmeyen ve annenin ortamda bulunmadığı kontrol grubundaki çocukların risk alma davranışlarında ise anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yine sonuçlara göre, risk alma davranışlarında kız ve erkek çocukları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Bulgular çocukların risk alma davranışında etkisi olabilecek faktörler üzerinden sınırlılık ve önerilerle birlikte tartışılmıştır.

ABSTRACT

Risk-taking behavior involves making choices between situations that entail potential gains and losses. Research indicates that various factors such as cognitive abilities, gender, and socialization processes influence children's risk-taking behavior. This study aimed to examine the impact of mother's encouragement or discouragement of risk-taking on children's risk-taking behaviors. Accordingly, a between-subjects experimental design was used, comprising three conditions: a risk-encouraging experimental group, a risk-discouraging experimental group, and a control group in which the mother was absent from the environment. A total of 114 participants, 57 girls and 57 boys, receiving pre-school education and aged between 3-to 5-years, were included in the study. The applications were carried out between October 2024-March 2025. A risk-taking task involving gain and loss trials was administered to assess children's risk-taking behavior. The ANOVA results indicated a significant difference in risk-taking behavior between children encouraged to take risks by their mothers and those discouraged from doing so. When the differences between the experimental and control groups were examined, analyses revealed that children in the experimental group who were encouraged to take risks by their mothers were found to take significantly more risks than children in the other groups. No significant difference was found between the risk-discouraging group and the control group. According to the results, there were no significant difference in risk-taking behaviors of girls and boys. The findings are discussed along with limitations and suggestions regarding factors that may have an impact on children's risk-taking behavior.

Keywords: Parenting, preschool period, risk, risk-taking behavior

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik, okul öncesi dönem, risk, risk alma davranışı

1. ORCID: 0009-0001-2263-5547
2. ORCID: 0009-0001-1077-7759
3. ORCID: 0000-0003-1112-3180

1. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, karamanbusra13@gmail.com
2. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, yyldirmayse@gmail.com
3. Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, muhammed.aydin@selcuk.edu.tr

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International license.

Bu makale Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır

Karaman, B., Yıldırım, A. ve Aydın, M. Ş. (2025). "3-5 Yaş Arası Çocukların Risk Alma Davranışlarında Anne Teşviğinin Etkisi" *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 12, S. 36, s.192-208.

Makale Geliş Tarihi: 14 Haziran 2025 Kabul Tarihi: 24 Eylül 2025

EXTENDED ABSTRACT

Risk-taking behavior requires making a choice between actions and considering the possibility of losing as a result of this behavior (Furby & Beyth-Marom, 1992). When the literature is examined, it is seen that risk-taking behavior in children is affected by many developmental factors. These factors include cognitive skills, age, gender, lived experiences, peer influence and parenting (Little, 2010). When the literature is examined, although there are studies on the effects of parents on children's risk-taking behaviors, most of them go through indirect effects. The question of what happens when parents monitor and verbally report their children has not yet been answered in terms of children in early childhood. Therefore, the current study aims to test the direct effect of parents. The aim of the current study is to examine the effect of mother's risk-encouraging and risk-inhibiting verbal statements on the risk-taking behaviors of 3-5 year-old children in the experimental setting. In this direction, the hypotheses formed in the current research are as follows. H1: The risk-taking behavior of the children in the experimental group in which the mothers use risk-encouraging reports will be higher compared to the risk-taking behavior of the children in the control group and the experimental group in which the mothers use non-risk-encouraging reports. H2: The risk-taking behavior of the children in the experimental group in which the mothers use non-risk-encouraging reports will be lower compared to the risk-taking behavior of the children in the control group.

The study was conducted in 3 kindergartens in Konya, Türkiye. Children aged between 3 to 5-year-old ($M = 55.47$, $SD = 4.41$) were included in the study. Participants were randomly assigned to experimental groups. There were total of 114 participants, 19 girls and 19 boys in each group. In order to assess children's risk-taking behavior, Hart and Levin (2003) used a task with gain and loss trials. In this task, one box is placed on the right side of the child and the other on the left side. Sad and smiling facial expressions were placed under these boxes. Under the box on the right side, 1 smiley face expression was always placed; under the box on the left side, 2 smiley faces or 1 sad face expression were placed in random order. While the 1 smiley face on the right side remained constant in each game, the facial expressions placed under the box on the left side (2 smiley faces / 1 sad face) changed in a certain pattern. In the task, each smiley face means a new reward (sticker), while a sad face means that the child will lose one of the rewards (see Figure 1). For the children in the first experimental group, mothers made risk-encouraging statements before the task (earn as many stickers as you can) and then the risk-taking game was applied. For the children in the second experimental group, their mothers gave verbal instructions that did not encourage risk-taking (losing the stickers in their hands) and the game was started.

Results indicated that children whose mothers encouraged them to take risks engaged in significantly more risk-taking than both children in the discouragement group and those in the control group. Conversely, no significant difference was found between the risk-discouragement group and the control group. These results suggest that parental encouragement is a strong determinant of children's choices under uncertain conditions, while discouragement alone may not be sufficient to reduce risk-taking, possibly due to children's intrinsic motivation for play and exploration. The analyses further revealed no significant differences in risk-taking based on age, gender, maternal education, income, or employment status. The absence of gender differences contrasts with some findings in the literature suggesting that parents encourage boys more than girls in risk-related contexts. In the present sample, however, both boys and girls appeared equally responsive to mothers' verbal cues. This may indicate that gender-based differences in risk-taking behaviors become more pronounced at later developmental stages, while early childhood behaviors are more strongly shaped by immediate parental input. These findings align with Bandura's social learning theory, which emphasizes the role of parental feedback and modeling in shaping children's behaviors. Encouraging statements functioned as social reinforcement, motivating children to pursue uncertain rewards despite potential losses. By contrast, discouraging statements may have had weaker effects because they conflicted with children's play motives and reward sensitivity at this developmental stage. The findings also resonate with studies showing that parental encouragement fosters children's willingness to engage in challenging or risky activities, while restrictive approaches are less consistently effective.

Overall, the study highlights that brief and situation-specific parental statements can directly influence preschoolers' risk-taking choices. This suggests that parental discourse functions as a powerful proximal factor in early childhood decision-making. However, future research should examine whether these effects vary with broader parenting styles, father involvement, or in more naturalistic contexts, as well as explore cultural and developmental variations in children's responsiveness to parental guidance.

GİRİŞ

Risk, seçenekler arasında tercih yapıldığında kayıp ya da kazanç ihtimalini içinde barındıran bir fenomendir. Risk alma davranışı eylemler arasında tercih yapmak ve bu davranış sonucunda kaybetme ihtimalini de göz önünde bulundurarak seçim yapılmasını gerektirmektedir (Furby ve Beyth-Marom, 1992). Bu seçim yapılırken sonuçları tahmin etme ve bunlardan en yüksek faydayı elde etmek amaçlanmaktadır (Igra ve Irwin, 1996). Alan yazın incelendiğinde çocuklarda risk alma davranışının gelişimsel olarak birçok faktörden etkilendiği görülmektedir. Bilişsel beceriler, yaş, cinsiyet, yaşantısal deneyimler, akran etkisi ve ebeveynlikle ilgili faktörler bunlar arasında sayılabilir (Allen, 2024; Defoe ve ark., 2020; Hao ve ark., 2025; Little, 2010).

Okul öncesi dönemde çocukların ödül ve kayıp deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları risk alma davranışlarının gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. Bu yaş grubundaki çocuklar için olumlu geri bildirimler (örn., gülen yüz, ödül kazanma) yalnızca somut bir kazancı değil, aynı zamanda sosyal onay ve başarı hissini de temsil etmektedir (Spinrad ve Stifter, 2006). Buna karşılık üzgün yüz veya ödül kaybı gibi olumsuz geri bildirimler ise hayal kırıklığı, öfke ya da üzüntü gibi duygusal tepkilere yol açarak çocukların duygu düzenleme ve baş etme becerilerini harekete geçirmektedir (Eisenberg ve ark., 2010). Erken çocukluktaki ödül ve kayıp deneyimlerinin çocukların gelecekteki seçimlerinde sonuçları tahmin etme, neden-sonuç ilişkisi kurma ve farklı olasılıkları değerlendirme gibi üst düzey bilişsel becerilerin gelişimine katkı sağladığı söylenebilir (Zelazo ve ark., 2003). Günümüzde bu beceriler okul öncesi eğitim programlarında da desteklenmektedir. Örneğin, "Çocuklar için Felsefe (P4C)" uygulamaları aracılığıyla çocukların alternatif sonuçları düşünme ve öngörü geliştirme becerileri teşvik edilmektedir (Eroğul ve Civelek, 2025; Trickey ve Topping, 2004). Ayrıca bu süreci Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde değerlendirmek mümkündür, zira çocuklar çevrelerinden gözlemledikleri ödül ve ceza deneyimlerinden öğrenir, davranışlarını modelleyerek şekillendirirler (Bandura, 1977). Aynı zamanda Kohlberg'in (1981) ahlak gelişimi kuramı açısından da çocukların doğru-yanlış ve güvenli-riskli davranışları ayırt etme süreçlerinin erken yaşlarda temellendirildiği görüşü alanda hakimdir. Dolayısıyla erken çocuklukta ödül ve kayıp geri bildirimlerinin nasıl algılandığını anlayarak çocukların riske yaklaşımlarını değerlendirmek, risk alma davranışının gelişimsel dinamiklerini açıklamak açısından büyük önem taşımaktadır.

İnsan yaşamında olasılıkları tahmin etme, sonuçları öngörme ve karar verme açısından gelişimsel farklılıkların ortaya çıktığı açıktır (Harshman ve ark., 2007). Dolayısıyla bilişsel gelişim risk faktörlerinin algılanması ve sonuçların öngörülebilmesi için önem arz etmektedir. Okul öncesi dönemde çocuklar her ne kadar bilişsel açıdan belirli bir düzeyde olsa da, risk analizi ve muhakeme gelişimi gibi bilişsel işlevlerin yetişkinlik dönemlerine kadar devam ettiği bilinmektedir (Crone ve Dahl, 2012). Bu durum karar verme, planlama, bilgilerin analizi ve muhakeme becerisi gibi bilişsel süreçlere etki eden prefrontal korteks aktivasyonu ve miyelinasyon artışı ile de açıklanmaktadır (Crone ve ark., 2003; Luna ve Sweeney, 2001). Ayrıca Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre erken çocukluk, çocukların işlem öncesi dönemde bulunduğu ve mantıksal muhakeme süreçlerinin henüz tam anlamıyla gelişmediği bir evredir. Bu açıdan yaklaşıldığında risk analizi, neden-sonuç ilişkilerini kurma ve soyut düşünme gibi bilişsel beceriler daha sonraki gelişim evrelerinde daha belirgin şekilde olgunlaşmaktadır (Piaget, 1931/2011).

Çocukların risk algısı yaşla birlikte gelişmekte olan bilişsel ve sosyal faktörlerden etkilenecek değişim gösterir (Knoll ve ark., 2017; Lu, 2022). Erken çocukluk dönemindeki çocukların hem sınırlı deneyimlere sahip olmaları hem de soyut düşünme becerilerinin henüz tam anlamıyla gelişmemesi nedeniyle risk algıları genellikle somut ve doğrudan tecrübelerle şekillenmektedir (Reniers ve ark., 2016). Ancak bu durum, okul öncesi dönemdeki çocuklarda risk algısının hiç görülmediği anlamına gelmemelidir. Örneğin, Schrieber ve Lukin'in (1978) üç ve yedi yaşları arasındaki çocuklarla yapmış olduğu öncü çalışmada, çocuklara riskli sahneler gösterilmiş ve çocuklardan sahnenin riskli olup olmadığını değerlendirmeleri istenmiştir. Çalışmanın sonucunda her yaştan çocuğun riski algılayabildikleri bulunmuştur. Bir başka çalışmada, dört ve beş yaşındaki çocukların tekrarlanan olumsuz deneyimlerden veya sosyal uyarılardan sonra risk algılarını geliştirebildikleri ve çevrelerinden aldıkları uyarılarla riskleri daha doğru değerlendirebildikleri belirtilmiştir (Lu, 2022). Orta çocukluk döneminden itibaren çocuklar soyut düşünme becerileri kazanmaya başladıkça; bu değişim, risk algılarının daha karmaşık hâle gelmesine neden olabilir. Yine de, ergenlik öncesi dönemdeki çocukların soyut riskleri tam olarak değerlendirme yeteneklerinin hâlâ sınırlı olduğunu söylemek mümkündür (Knoll ve ark., 2017). Ergenlik dönemine doğru bağımsız düşünme ve soyut kavramları anlama becerileri arttıkça; gençlerin risk algıları da daha karmaşık hâle gelmektedir. Ayrıca bu dönemdeki sosyal etkileşimlerin çeşitlenmesiyle ergenler riskleri farklı şekilde değerlendirebilirler. Örneğin, akranlarının riskli davranışlarını gözlemleyerek bu davranışları normalleştirmek ergenlik döneminde sık karşılaşılan bir durumdur (Reniers ve ark., 2016). Yetişkinlik dönemlerinde ise bireyler sosyal-bilişsel açıdan daha deneyimli ve olgunlaştıklarından, risk algıları daha dengeli hale gelir, geçmiş deneyimler ve sosyal etkileşimlerle birlikte riskleri daha doğru değerlendirmeye başlarlar (Lu, 2022). Bütün bu süreç birlikte ele alındığında, risk algısının bilişsel gelişim düzeyine bağlı olarak değişebileceği ancak sosyal çevre ve deneyimlerin de bu sürecin şekillenmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Çocukların risk algılarının nasıl gelişim gösterdiğinin yanı sıra risk alma davranışlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi de alanyazın açısından önemlidir. Bu bağlamda ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları çocukların risk alma davranışlarını şekillendiren önemli bir etkidir. Araştırmaların birçoğunda ebeveynlerin kız çocuklarından daha narin ve uysal, erkek çocuklarından ise hareketli, cesaretli ve güçlü olmalarını bekledikleri ifade edilmektedir (bkz. Eroğul ve Civelek, 2025). Bu beklentiler çocuk yetiştirme sürecinde davranışsal pekiştirme olarak kendini göstermekte ve riskli oyunlar ya da cesaret gerektiren görevler söz konusu olduğunda cinsiyete dayalı farklı tutumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalarda ebeveyn yetiştirme tarzlarının erkek ve kız çocuklarının risk alma davranışında farklılaşmalar ortaya çıkardığı raporlanmıştır (Booth ve Nolen, 2012; Cardenas ve ark., 2012). Bu farklılaşmanın sebebi ise ebeveynlerin riskli görev ve oyunlarda kız çocuklarına kıyasla erkek çocuklarını sosyal normlardan -erkeklerin kızlara göre daha güçlü, rekabetçi ve cesur olması gerektiği inancı- etkilenecek daha fazla cesaretlendirdikleri ve görevleri desteksiz yerine getirmeleri için teşvik ettikleri şeklinde açıklanmaktadır (Ginsburg ve Miller, 1982; Hart ve Levin, 2003). Özellikle ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetine göre riskli oyunlara yönelik tutumları farklılık gösterebilmektedir. Örneğin bir çalışmada, ebeveynlerin kız çocuklarına kıyasla erkek çocuklarının daha fazla riskli oyunlara katılmalarına izin verdikleri ve bu oyunlara daha yüksek risk toleransı gösterdikleri bulunmuştur (Ryan ve ark., 2024). Bu durum ebeveynlerin toplumsal cinsiyet normlarına dayalı olarak çocuklarını cesaretlendirme biçimlerinin çocukların risk alma davranışlarını etkileyebileceğine işaret etmektedir. Ayrıca ebeveynlerin kendi cinsiyetlerinin de riskli oyunlara yönelik tutumlarını etkileyebileceği unutulmamalıdır. Örneğin, bir çalışmada annelerin çocuklarının riskli oyunlara katılımını daha fazla sınırladıkları; babaların ise daha fazla izin verdikleri raporlanmıştır (Smith ve ark., 2024). Bu açıklama ve bulguları genel olarak ele aldığımızda ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının çocukların risk alma davranışlarını şekillendiren önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Çocukların risk alma davranışlarını etkileyen ebeveynlikle ilgili faktörlerden bir diğerinin ise ebeveyn izlemesi olduğu düşünülmektedir. Ebeveyn izlemesi çocuğun davranışlarına odaklanarak, onu dikkatlice takip ederek gözlemlemeyi içeren bir eylemdir (Dishion ve McMahon, 1998). Bireylerin başkaları tarafından izlenmesinin performans ve davranış değişikliklerine sebep olduğuna yönelik araştırmalar (örn., Rhea ve ark., 2003) göz

önüne alındığında, ebeveynleri tarafından izlenen ve ebeveynlerinden risk tercihiyle ilgili sözel bildirimler alan çocukların risk alma davranışlarının da etkilenebileceğini düşünmek mümkündür. Örneğin, 6-11 yaş arasındaki çocuklarla yapılan bir çalışmada, çocukların seyircilerin tercihlerine göre davranışlarını değiştirdiği bulunmuştur (Banerjee, 2002). Daha büyük yaş grubuyla yapılan bir başka çalışmada Defoe ve arkadaşları (2020), akranların veya yetişkinlerin varlığının ergenlerin riskli kararlarını önemli ölçüde değiştirebileceğini ve yetişkinlerin varlığının genellikle daha temkinli seçimlere yol açtığını gözlemlemişlerdir. Benzer şekilde annelerin çocuklarının yeni katıldıkları sosyal bağlamlarda insanlar veya durumlar hakkında o an aktardıkları bilgilerin de çocukların sonraki düşünce ve davranışlarında etkili olduğu bilinmektedir (Akar ve ark., 2022; Zeytinoglu ve ark., 2025). Bu nedenle ebeveyn izlemesi sırasında ebeveynin çocuğa verdiği tepki ve bildirimlerin çocukların risk alma davranışını etkileyebileceği ön görülebilir. Bu noktada çocukların risk alacakları durumlarda ebeveynlerinden aldıkları olumlu tepkilerin risk alma davranışını artırması; risk almaya yönelik olumsuz/engelleyici tepkilerin ise risk alma davranışını azaltması beklenebilir.

Alanyazın incelendiğinde risk alma davranışları konusunda gerçekleştirilen çalışmaların büyük bir bölümünün ergenlik dönemine odaklandığı görülmektedir. Odak noktasının ileri yaşlara kaymasının nedeni ergenlikte artan bağımsızlık, akran etkisi ve nörobiyolojik değişimlerin riskli davranışları daha görünür hale getirmesidir (Casey ve ark., 2016). Ancak okul öncesi dönemdeki çocukların da çevreyle etkileşimleri sırasında çeşitli risk alma davranışları sergiledikleri ve bu davranışların onların öğrenme süreçleri, keşif davranışları ve sosyal gelişimleriyle yakından ilişkili olduğu bilinmektedir (Couture ve ark., 2025). Buna rağmen okul öncesi dönemdeki çocuklarda risk alma davranışlarını sistematik olarak ele alan çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Erken çocukluk döneminde az sayıda çalışma olmasının bir diğer nedeni küçük çocuklarda risk alma davranışlarının ölçülmesinin ve standartlaştırılmış yöntemlerle incelenmesinin zorluğundan da kaynaklanıyor olabilir. Yine de son yıllarda küçük çocuklarda risk alma davranışlarının nedenlerinin anlamaya duyulan ihtiyaç nedeniyle çalışmaların artmaya başladığı görülmektedir (Couture ve ark., 2025; Hao ve ark., 2025). Bu çalışmada da çocukların risk alma davranışlarını küçük yaş gruplarında ebeveynlik faktörleriyle birlikte incelenerek alanyazına özgün bir katkı sunmak amaçlanmaktadır. Böylece risk alma davranışlarının anlaşılmasında hem yaş farklılıkları hem de ebeveyn etkisinin rolü incelenerek sayıları yeni artmakta olan çalışmalara katkı sağlanacaktır. Bu sayede özellikle erken çocukluk döneminde risk alma davranışlarının anlaşılması, ilerleyen dönemlerde ortaya çıkabilecek olumsuz davranışların önlenmesi ve çocuk güvenliğine yönelik uygulamaların geliştirilmesi açısından araştırmanın önemli bir zemin sunacağı düşünülmektedir.

Alanyazında görüldüğü üzere ebeveynlerin çocukların risk alma davranışları üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalar ebeveyn tutumları veya ebeveyn uygulamaları gibi dolaylı ebeveyn davranışları üzerinden yürütülmektedir. Bununla birlikte ebeveynlerin çocuklarını gözlemleyerek doğrudan risk ile ilgili sözel bildirimlerde bulunduğu durumların erken çocukluk dönemindeki çocukların risk alma davranışları üzerindeki etkisi hâlâ yeterince araştırılmamıştır. Bu noktada araştırma alanyazına doğrudan annelerin riske yönelik sözlü bildirimlerinin etkisini test ederek katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, deney ortamında annelerin riske teşvik edici ve risk almayı önleyici sözel bildirimlerinin üç ve beş yaşları arasındaki çocukların risk alma davranışları üzerindeki etkilerini incelemektir. Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1: Annelerin risk almayı teşvik edici sözel bildirimlerde bulunduğu deney grubundaki çocukların risk alma davranışları, kontrol grubundaki ve annelerin risk almayı önleyici bildirimlerde bulunduğu deney grubundaki çocuklara kıyasla anlamlı düzeyde artacaktır.

H2: Annelerin risk almayı önleyici sözel bildirimlerde bulunduğu deney grubundaki çocukların risk alma davranışları, kontrol grubundaki çocuklara kıyasla anlamlı düzeyde azalacaktır.

1. YÖNTEM

1.1. Araştırma Deseni

Araştırma gruplar arası deneysel desene sahiptir. Araştırmanın bağımsız değişkeni olan anne teşviği: annenin ortamda olmadığı kontrol grubu, annenin riske teşvik edici sözel bildirimler kullandığı (deney grubu 1) ve annenin risk almayı önleyici sözel bildirimler kullandığı (deney grubu 2) olmak üzere üç koşuldan oluşmaktadır.

1.2. Katılımcılar

Araştırma Konya ilindeki 3 farklı özel okul öncesi eğitim kurumunda gerekli izinler alınarak yürütülmüştür. Araştırmaya üç, dört ve beş ($Ort = 55.47$, $SS = 4.41$) yaşlarındaki çocuklar dahil edilmiştir. Katılımcılar eşlemeli gruplar deseni ile kontrol ve deney gruplarına atanmıştır. Her grupta 19’ar kız ve erkek olmak üzere araştırmada toplamda 114 katılımcı bulunmaktadır. Çalışmaya özel gereksinimli çocuklar dâhil edilmemiştir. Bunun sebebi ise risk faktörünün ve deney prosedürünün anlaşılabilmesi ve çalışma sonundaki kazanç ve kayıp durumlarına aşırı reaksiyon gösterilmesi gibi olasılıkları barındırmasıdır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin tamamını anneler oluşturmuştur. Annelere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcı çocukların annelerine ilişkin demografik bilgiler

Değişkenler	n	%
Eğitim düzeyi		
İlkokul-Ortaokul	3	2.6
Lise	20	17.5
Ön lisans	24	21.1
Lisans	56	49.1
Lisansüstü	11	9.6
Algılanan gelir düzeyi		
Orta	60	52.6
Üst-orta	43	37.7
Yüksek	11	9.6
Çalışma durumu		
Çalışıyor	92	80.7
Çalışmıyor	22	19.3

1.3. Veri Toplama Araçları

1.3.1. Risk Alma Görevi

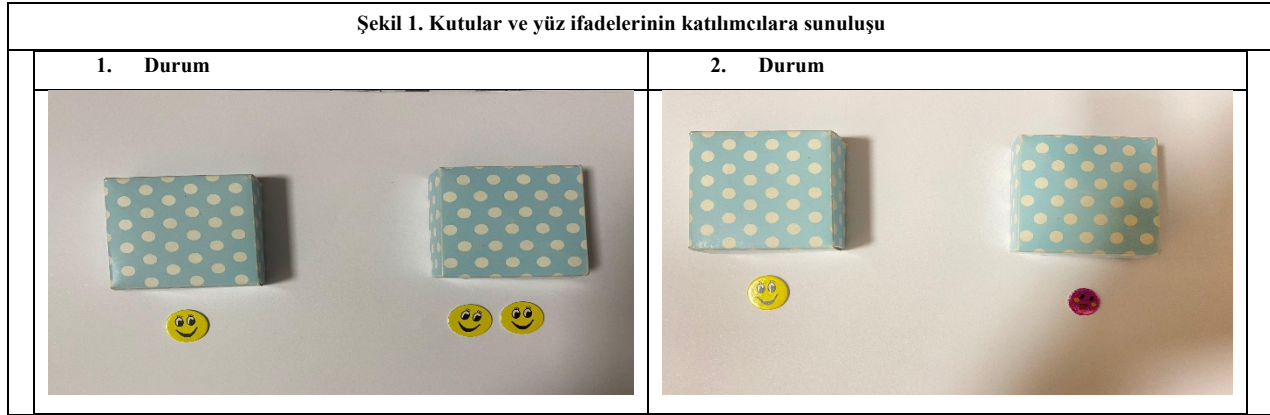
Çocukların risk alma davranışını değerlendirmek için Hart ve Levin’in (2003) tasarladığı, kazanç ve kayıp denemelerinin yer aldığı bir görevden faydalanılmıştır. Bu görev, çocukların ödül ve kayıp deneyimlerinden öğrenmesini temel alan bir yapı sunması nedeniyle Bandura’nın sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Çocuklar, oyun sırasında olumlu geri bildirimleri (gülen yüz) ve olumsuz geri bildirimleri (üzgün yüz) gözlemleyerek davranışlarını şekillendirebilir ve riskli ya da güvenli seçimler yapmayı öğrenebilirler (Bandura, 1977).

Görevde çocukların önüne özdeş iki kutu koyulmaktadır. Kutulardan biri çocuğun sağ tarafına diğeri sol tarafına gelecek şekilde yerleştirilmektedir. Bu kutuların altına üzgün ve gülen yüz ifadeleri yerleştirilmiştir. Sağ taraftaki kutunun altına her zaman 1 gülen yüz ifadesi; sol taraftaki kutunun altına ise sırası rastgele olacak

şekilde 2 gülen yüz ifadesi veya 1 üzgün yüz ifadesi koyulmaktadır. Sağ taraftaki 1 gülen yüz ifadesi her oyunda sabit kalırken, sol taraftaki kutunun altına yerleştirilen yüz ifadeleri (2 gülen yüz / 1 üzgün yüz) ise belirli bir örüntü içerisinde yer değiştirmektedir. Oyunda her gülen yüz ifadesi yeni bir ödülü (çıkartma) ifade ederken, üzgün yüz ifadesi ise çocuğun elindeki ödüllerden birinin eksileceği anlamına gelir.

Oyuna başlamadan önce çocuklara ayrı bir kutu verilir. Bu kutuda oyun öncesinde her çocukta aynı olacak şekilde çıkartmalar bulunmaktadır. Kutu çocuğa ödül kutusu olarak tanıtılır ve içinde biriktireceği tüm çıkartmaların oyun sonunda kendisine verileceği söylenir. Asıl oyunlara geçmeden önce risk oyunu çocuklara anlatılır ve deneme amaçlı üç kez oynanır. Çocukların oyunu anladığından emin olduktan sonra test aşamasındaki oyunlara geçilir. Test aşamasında ise toplamda 10 kez oynanmaktadır. Her oyun öncesinde çocukların hangi yüz ifadesinin yerleştirildiğini görmemeleri için gözlerini kapatmaları istenir. O sırada yüz ifadeleri kutuların altına yerleştirilir. Daha sonra çocuklardan gözlerini açmaları ve istedikleri bir kutuyu seçmeleri istenir. Çocukların seçtiği kutunun yönü araştırmacı tarafından not edilir.

Sağ (her zaman 1 gülen yüz ifadesinin bulunduğu) tarafı seçen çocukların her zaman yeni bir çıkartma kazanacakları garantili olduğu için riskten kaçındıkları düşünülmektedir. Bu nedenle sağ tarafın seçilmesi çocukların risk alma davranışında bulunmadığı anlamına gelmektedir. Sol (bazı durumlarda 2 gülen yüz ifadesinin, bazı durumlarda 1 üzgün yüz ifadesinin bulunduğu) tarafı seçen çocukların ise daha fazla çıkartma kazanmak için kaybetmeyi de göze alarak riskli seçim yaptığı düşünülmektedir. Bir başka deyişle, sol tarafın seçilmesi çocukların risk alma davranışında bulunduğu anlamına gelmektedir. Şekil 1’de kutular ve yüz ifadelerinin katılımcılara sunulduğu yer almaktadır.

1.4. İşlem

Araştırma için Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilimsel Etik Değerlendirme Kurulundan etik onay (2024/166 sayılı karar) alınmıştır. Uygulamalarda ilk olarak katılımcı çocukların annelerinden Bilgilendirilmiş Onam Formunu doldurmaları istenmiş; ardından araştırmaya çocuklarının katılmasını kabul edenlere Demografik Bilgi Formu doldurtulmuştur. Kız ve erkek çocuk sayısının gruplarda eşit olmasına dikkat edilmiş, seçkisiz atama ile katılımcılar üç farklı gruba atanmıştır. Araştırma, okul öncesi kurumların araştırmacılara tahsis ettiği sessiz bir ortamda yürütülmüştür. Çocuklar deney odasına bireysel olarak alınmış ve kendileriyle bir oyun oynanacağı söylenerek risk alma oyunu detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Daha sonra oyunun kurallarını anlayıp anlamadıklarını test etmek üzere üç deneme oyunu oynanmıştır.

İlk deney grubundaki çocuklara, anneleri oyun öncesinde risk almayı teşvik edici cümleler söylemiş (kazanabildiğin kadar çok çıkartma kazan; hadi dene çıkartmaları kazanabilirsin) ve ardından risk alma oyunu uygulanmıştır. İkinci deney grubundaki çocuklara ise anneleri risk almayı önleyici cümleler söylemiş (elindeki

çıkartmaları kaybetme; dikkat et çıkartmaları kaybedebilirsin) ve oyuna geçilmiştir. Annelerin dâhil olduğu gruplarda anne deney ortamına girmeden önce çocuklarına ne söyleyecekleri kendilerine araştırmacılar tarafından bildirilmiştir. Daha sonrasında anne ve çocuk bir arada deney odasına alınmıştır. Risk alma oyunu çocuğa anlatılmış ve oyun denemeleri yapılmıştır. Denemelerin ardından, anneler riske dair kendilerine deney öncesinde verilen cümleleri çocuklarına söylemiş ve odadan ayrılmışlardır. Deney kurgusunda annenin odadan çıkarılma sebebi, annelerin fiziksel varlığından ziyade annelerin sözlü bildiriminin etkisinin test edilmek istenmesidir. Anne tepkisinin olmadığı kontrol grubunda ise araştırmacı ve çocuk risk alma oyununu oynamışlardır. Oyun sonunda çocukların ödül kutusunda biriktirdiği çıkartmalar hediye paketine koyularak çocuklara verilmiştir. Çocuklara ve annelerine katılım sağladıkları için teşekkür edilerek deney sonlandırılmıştır.

2. BULGULAR

Bu çalışmanın amacı anne teşviğinin çocukların risk alma davranışı üzerindeki etkisini araştırmaktır. Araştırmanın temel amacına yönelik analizlere geçmeden önce çocukların yaşı ve cinsiyeti; annelerin eğitim düzeyi, algıladıkları gelir düzeyi ve çalışma durumlarının risk alma davranışlarıyla olan bağlantılarını görmek üzere demografik değişkenlerin etkisi incelenmiştir.

İlk olarak katılımcıların ay cinsinden yaşları ile risk alma davranışları arasındaki korelasyonlara bakıldığında, çocukların risk alma davranışları ile yaşları arasında anlamlı ilişkiler olmadığı görülmüştür ($r = .024, p > .05$, bkz. Tablo 2).

Tablo 2.

Çocukların risk alma davranışları ile yaşları (aylık) arasındaki ilişkilere dair korelasyon tablosu

<i>Değişken</i>	<i>Risk Alma Davranışı</i>
Yaş (aylık)	.024

Kız ve erkek çocuklarının risk alma davranışları arasındaki fark incelendiğinde, kız ve erkek çocukları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($t(112) = -1.19, p > .05$, bkz. Tablo 3).

Tablo 3.

Kız ve erkek çocuklarının risk alma davranışlarının ortalama, standart sapma değerleri ve t testi sonucu

<i>Değişken</i>	<i>Kız</i>	<i>Erkek</i>	<i>t</i>
Risk Alma Davranışı	4.1±2.6	3.52±2.5	-1.19

Annelerin eğitim düzeyinin çocukların risk alma davranışları üzerindeki etkisini test etmek için yapılan ANOVA sonucunda, anne eğitim düzeyinin anlamlı etkisinin olmadığı görülmüştür ($F_{(4,109)} = .86, p > .05$, bkz. Tablo 4).

Tablo 4.

Çocukların risk alma davranışlarında anne eğitim düzeyinin etkisine ilişkin ANOVA tablosu

<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>SD</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar Arası	98.94	4	14.73	1.80	> .05
Gruplar İçi	464.182	109	8.15		
Toplam	563.132	113			

Not. KT = Kareler Toplamı; SD = Serbestlik derecesi; KO = Kareler Ortalaması

Benzer şekilde, ANOVA sonuçları annelerin algıladıkları gelir düzeyinin de çocukların risk alma davranışları üzerindeki anlamlı etkisinin olmadığını göstermiştir ($F_{(2,111)} = .49, p > .05$, bkz. Tablo 5).

Tablo 5.

Çocukların risk alma davranışlarında gelir düzeyinin etkisine ilişkin ANOVA tablosu

<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>SD</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar Arası	6.67	2	3.33	.49	> .05
Gruplar İçi	756.455	111	6.81		
Toplam	763.132	113			

Not. KT = Kareler Toplamı; SD = Serbestlik derecesi; KO = Kareler Ortalaması

Annelerin çalışma durumunun da çocukların risk alma davranışlarında anlamlı farklılık oluşturmadığı bulunmuştur ($t(112) = .82, p > .05$, bkz. Tablo 6).

Tablo 6.

Çocukların risk alma davranışlarında annelerin çalışma durumunun etkisine yönelik ortalama, standart sapma değerleri ve t testi sonucu

<i>Değişken</i>	<i>Çalışıyor</i>	<i>Çalışmıyor</i>	<i>t</i>
Risk Alma Davranışı	3.7±2.6	4.22±2.4	.82

Araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla annelerin risk almaya yönelik teşviklerinin çocukların risk alma davranışı üzerindeki etkisini anlamak üzere Tek Yönlü Denekler Arası ANOVA analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, anneleri tarafından risk alması söylenen çocukların, anneleri tarafından risk almaması yönünde telkinde bulunan çocukların ve kontrol grubundaki çocukların risk alma davranışları arasında anlamlı bir fark oluşturduğu bulunmuştur. Tek yönlü denekler arası ANOVA analizi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

Deney ve kontrol gruplarındaki çocukların risk alma davranışlarındaki farklılıklara ilişkin ANOVA tablosu

<i>Varyans Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>SD</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar Arası	123.386	2	61.69	14.83	< .001
Gruplar İçi	461.632	111	4.15		
Toplam	585.018	113			

Not. KT = Kareler Toplamı; SD = Serbestlik derecesi; KO = Kareler Ortalaması

Anne etkisinin oluşturduğu bu farkların hangi gruplardan kaynaklandığını saptayabilmek için gruplar arası karşılaştırmayı sağlayan Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey HSD test analizi sonuçlarına göre, anneleri tarafından risk alması söylenen çocuklar ile anneleri tarafından risk almaması yönünde telkinde bulunan çocukların risk alma davranışları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Benzer şekilde, anneleri tarafından risk alması söylenen çocuklar ile kontrol grubundaki çocukların risk alma davranışları arasında da anlamlı

farklılıklar olduğu görülmüştür. Buna göre, annelerinin riske teşvik edici bildirimde bulunduğu çocuklar, diğer koşullardaki çocuklara kıyasla daha fazla risk alma davranışı göstermiştir. Ayrıca analizlere göre, anneleri tarafından risk almaması yönünde telkinde bulunulan çocuklar ile kontrol grubundaki çocukların risk alma davranışları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 8’de paylaşılmıştır.

Tablo 8.

Deney ve kontrol gruplarındaki çocukların risk alma davranışlarındaki farklılıklara ilişkin ikili karşılaştırmalar

	Grup	Ort. Farkı	SS	p	Min.	Maks.
Risk Alması Söylenen Deney Grubu	Risk Almaması Söylenen Deney Grubu	2.52	.46	< .001	1.41	3.63
	Kontrol	1.55	.46	< .01	.44	2.66
Risk Almaması Söylenen Deney Grubu	Risk Alması Söylenen Deney Grubu	-2.52	.46	< .001	-3.63	-1.41
	Kontrol	-.97	.46	.098	-2.08	.13
Kontrol Grubu	Risk Alması Söylenen Deney Grubu	-2.52	.46	< .01	-2.66	-.44
	Risk Almaması Söylenen Deney Grubu	.97	.46	.098	-.13	2.08

3. TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, annelerin çocuklarının risk alma davranışına ilişkin teşvik edici ya da önleyici sözel bildirimlerinin üç ile beş yaş arasındaki çocukların risk alma davranışları üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırma sonuçları, annelerin risk almaya yönelik kullandıkları ifadelerin, çocukların risk alma davranışları üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu göstermektedir. Çocuklarını risk almaya teşvik eden annelerin, bu bildirimleriyle çocuklarının risk alma eğilimini artırdığı; buna karşılık riskten kaçınmayı öğütleyen ifadelerin ise çocukları risk almaktan uzaklaştırdığı ortaya konmuştur. Buna göre, annelerin sözlü bildirimlerinin çocukların risk seçimiyle ilgili kararlarını doğrudan etkileyebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlardan hareketle, özellikle kazanç ve kaybın bir arada bulunduğu belirsiz durumlarda çocukların ebeveynlerinin söylemlerinden etkilenecek davranışlarını bu yönde şekillendirdiklerini söylemek mümkündür. Bulguların tartışılmasına sonuç çıkarıcı analizlerden başlanacak olup, ardından kontrol değişkenleri için yorumlar sunulacaktır.

Çalışmada ortaya çıkan temel bulgu, ebeveynlerin riske yönelik sözel bildirimlerinin okul öncesi dönemdeki çocukların risk alma davranışlarını etkilediği şeklindedir. Bu sonuç Bandura’nın (1977) sosyal öğrenme kuramı ile uyumlu görünmektedir. Çocuklar, ebeveynlerinden gelen sözel bildirimleri bir tür sosyal pekiştirme olarak algılıyor ve buna uygun davranış sergiliyor olabilirler. Nitekim daha önce yapılan araştırmalar çocukların yalnızca modelin davranışlarını gözlemleyerek değil, aynı zamanda modelden aldıkları sözel yönlendirmeler aracılığıyla da risk alma davranışlarında etkili olabileceğini ortaya koymuştur (Hao ve ark., 2025; Knoll ve ark., 2017).

Ebeveyn sözel bildirimlerinin çocukların risk alma davranışlarını etkileyeceği hususundaki bulgu genel olarak alanyazındaki benzer çalışmalarla örtüşmektedir. Araştırmalar ebeveynlerin çocukların risk alma davranışlarına yönelik verdikleri tepkilerin, bu davranışların şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Örneğin, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını sosyal referans olarak etkilediğine dair bulgular mevcuttur (Siegler ve ark., 2017; Smith ve Howes, 1994). Bu konuda yapılmış bir çalışmada ebeveynlerin 9 ile 13 yaşları arasındaki çocuklarına “korkma, yapabilirsin” gibi teşvik edici ifadelerinin çocukların riskli bir aktivite konusunda cesaretle girişimde bulunma eğilimini artırdığı raporlanmıştır (Silk ve ark., 2013). Ferrao ve Janssen (2015) de ebeveynlerin sözel bildirimlerle teşvikte bulunmasının 7-12 yaşları arasındaki çocukların ev dışında oynadıkları oyunları ve cesaretlerini artırdığını belirtmiştir. Benzer şekilde Ryan ve arkadaşlarının (2024) çalışmasında, ebeveynlerin özellikle erkek çocuklarını riskli oyunlara katılmaya

daha çok teşvik ettikleri ve bu durumun çocukların risk toleransını artırdığı raporlanmıştır. Her ne kadar bu araştırmada cinsiyet farkı bulunmamış olsa da, ebeveynlerin sözel teşviki çocukların risk alma davranışını anlamlı düzeyde artırmıştır. Bu durum, ebeveyn etkisinin cinsiyet fark etmeksizin kısa süreli ve duruma özgü biçimde bile etkili olabileceğine işaret etmektedir. Alanyazında görüldüğü üzere özellikle teşvik edici veya sınırlayıcı ifadeler, çocukların risk tercihlerine yaklaşım biçimlerini doğrudan etkileyebilir. Bu bağlamda ebeveynin yönlendirici rolü, çocuğun riskleri değerlendirmesinde ve bu durumlara nasıl yanıt verdiğinde belirleyici bir role sahip gibi görünmektedir. Bu çalışmada da ebeveynlerin risk almaya yönelik teşvik edici bildirimleri, çocukların potansiyel tehlikeye rağmen harekete geçme eğilimini güçlendirmiştir.

Anneleri tarafından risk almaması yönünde telkinde bulunan çocukların riske teşvik edilen çocuklara kıyasla daha düşük risk alma davranışı sergilemişler ancak annelerin ortamda bulunmadığı kontrol grubundaki çocuklar ile benzer düzeyde risk tercihinine yöneldikleri bulunmuştur. Bu sonuç çocukların riskten kaçınma yönünde daha dirençli olabileceklerini ve özellikle oyun bağlamında risk almayı ödül ile ilişkilendirdikleri için ebeveynin kaybetme uyarısının teşvik kadar güçlü etki göstermediğini düşündürülebilir (Dawber ve Morrongiello, 1999). Morrongiello ve Lasenby-Lessard (2007), çocukların riskten kaçınma davranışlarının ebeveyn uyarılarıyla sınırlı biçimde değiştiğini ancak keşif ve oyun motivasyonunun baskın olduğu durumlarda bu uyarıların etkisini yitirebileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla bu bulgu erken çocukluk döneminde risk alma davranışının bilişsel ve duygusal motivasyonlar nedeniyle ebeveyn engellemelerine karşı daha dirençli olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmada annelerin risk almayı ya da almamayı telkin eden bildirimlerinin ebeveyn tutum ve stillerindeki bazı örüntülerle yakından ilişkili olabileceği düşüncesi akla gelebilir. Nitekim aşırı kontrolcü ya da sınırlayıcı ebeveyn tutumları çocukların kendi kararlarını verme fırsatlarını kısıtlayarak onların riskli durumları değerlendirme ve bu durumlara karşı bireysel tepkiler geliştirme becerilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Alanyazında ebeveynlik stillerinin çocukların risk alma davranışları üzerinde etkili olabileceğine yönelik bulgular mevcuttur. Örneğin, Blanks (2016) aşırı otoriter ve kontrolcü ebeveyn tutumlarına maruz kalan çocukların daha fazla riskli davranış sergilediğini belirtmektedir. Benzer biçimde Hart ve Levin (2003), çocukların ebeveynleriyle etkileşimlerinin ve zamanla ebeveynleriyle özdeşleşmelerinin risk alma davranışlarının gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Hao ve arkadaşları (2025), ebeveynlerin denetleyiciliğinin çocukların risk tercihlerinde etkili olduğunu söylemektedir. Couture ve arkadaşları (2025) da ebeveynlerin haz yönelimli ve kontrolcü davranışlarının çocukların risk alma davranışlarıyla ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla çocukların riskli tercihlerinde ebeveynlerinin tutum ve davranışlarından doğrudan etkilenebileceği; ebeveynlerle kurulan yakın ilişkiler ve özdeşleşme süreçleri sonucunda çocukların risk alma davranışlarının ebeveynleriyle benzer biçimde şekillenebileceği söylenebilir. Ancak bu araştırmada ebeveynlik tutumları ölçülmediğinden ebeveynlerin sözel bildirimleri ile genel ebeveynlik tutumları arasındaki bağlantıların ayrıntılı olarak ortaya konulamaması bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelecek araştırmalarda ebeveyn tutumlarının da araştırmalara dahil edilmesi, ebeveynlerin çocuklarının risk tercihleri konusundaki sözel yönlendirmeleriyle genel ebeveynlik stillerinin nasıl bir etkileşim içinde olduğunu daha kapsamlı biçimde ortaya koyabilir.

Bu alanda yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu ergenlik dönemi ve daha büyük yaş gruplarındaki çocukların risk alma davranışlarına odaklanmaktayken (örn., Cerniglia ve Di Pomponio, 2024; Mancone ve ark., 2025), okul öncesi dönemdeki çocukların risk alma davranışlarına ilişkin araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma ilgili yaş grubundaki çocukların risk alma davranışlarını ve annelerin sözel bildirimlerinin bu davranışlar üzerindeki etkisini inceleyen nadir araştırmalardan biri olması sebebiyle erken çocukluk döneminde risk alma davranışlarının anlaşılmasına farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Araştırmada çocukların risk alma davranışlarındaki yaş farklılıklarına ilişkin elde edilen bulgulara göre üç, dört ve beş yaşlarındaki çocukların risk alma davranışlarında anlamlı farklılıklar saptanmamıştır. Söz konusu bulgu çocukların risk alma davranışlarının erken çocukluk döneminin kendi içerisinde sabit bir gelişimsel seyir izlediğine işaret ediyor olabilir. Araştırmada yaş değişkeninin risk alma davranışıyla ilişkili bulunmaması erken çocuklukta risk alma eğiliminin yaşa bağlı bilişsel gelişimden ziyade sosyal yönlendirmelerle şekillenebileceğini de düşündürülebilir.

Piaget'nin (1931/2011) kuramına göre işlem öncesi dönemdeki çocukların neden-sonuç ilişkilerini sınırlı biçimde kurabildiklerini ve soyut risk kavramlarını tam anlamıyla değerlendiremedikleri bilinmektedir. Bu bağlamda çocukların risk seçimleri daha çok ebeveynin sözel yönlendirmesine ve doğrudan ödül-kayıp deneyimlerine dayanıyor olabilir. Ayrıca çocukların risk alma davranışlarını artıran etkenin "teşvik" yönündeki bildirimler olması, muhakeme becerilerinin bu yaşlarda henüz tam olgunlaşmamış olmasına da bağlanabilir. Önceki araştırmalarda erken çocukluk dönemindeki çocukların bilişsel kontrol, muhakeme yapma ve dürtü kontrolü gibi yürütücü işlevlerinin henüz tam gelişmemiş olduğu belirtilmektedir (Carlson, 2005; Zelazo ve Müller, 2002). Bu açıdan değerlendirildiğinde araştırmada yer alan üç, dört ve beş yaşındaki çocukların benzer düzeyde risk alma davranışı göstermeleri gelişimsel olarak beklenen bir durum olabilir. Risk alma davranışının incelendiği araştırmalara göz atıldığında, Nathanson ve arkadaşlarının (2013) yaptığı çalışmada da üç ve beş yaş arasındaki çocukların riskli karar verme davranışlarında yaşa bağlı belirgin bir değişiklik gözlenmemiştir. Benzer şekilde Morrongiello ve Lasenby-Lessard (2007) küçük çocukların risk değerlendirme süreçlerinde yaşın tek başına belirleyici olmadığını ifade etmişler, ayrıca çevresel ipuçları ve sosyal modellemenin etkisinin üzerinde durulabileceğini öne sürmüşlerdir. Crone ve Dahl (2012), küçük çocuklarda planlama ve olasılık değerlendirme süreçlerinin sınırlı olduğunu bu nedenle dışsal motivasyonların karar vermede kritik rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu açıklama ve sonuçlar şimdiki çalışmada erken çocukluk dönemindeki risk alma davranışları açısından yaşa bağlı fark bulunmamasını destekler niteliktedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu kız ve erkek çocuklarının risk alma davranışlarında anlamlı bir farklılık gözlenmemiş olmasıdır. Bu bulgu toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklukta davranış farklılıklarını güçlü biçimde şekillendirdiğini ortaya koyan alanyazınla (Dinella ve Weisgram, 2018; Hyde, 2014) ilk bakışta çelişkili görünebilir. Nitekim toplumsal cinsiyet ayrımlarının erken dönemlerden itibaren oyuncak tercihleri, giysiler, medya içerikleri ve ebeveyn yönlendirmeleri aracılığıyla inşa edildiğine yönelik açıklamalar çoğunluktadır (örn., Miller ve ark., 2006; Todd ve ark., 2017). Çocukların risk tercihleri konusunda yapılan çalışmalarda da benzer örüntü karşımıza çıkmaktadır (Morrongiello ve Rennie, 1998; Morrongiello ve ark., 2004). Ancak bu araştırmacılar cinsiyet farklılıklarının 6 yaş ve sonrasında anlam kazandığını da belirtmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada cinsiyet farklarının gözlenmemiş olması erken çocukluk döneminde risk alma davranışları açısından bu farkların hiç olmadığı anlamına gelmemelidir. Bunun yerine, kullanılan risk alma görevinin yapısı çocukların davranışlarını daha çok ebeveynin anlık sözel yönlendirmelerine dayalı olarak şekillendirmiş olabilir. Ayrıca örneklemin görece küçük olması, kültürel bağlamın homojenliği ve risk alma davranışının toplumsal cinsiyet kalıplarından ziyade ebeveyn desteğine duyarlılığı da bu sonucu açıklayabilecek diğer faktörler olabilir.

Sonuç olarak bu çalışmada annelerin çocuklarının risk almalarına yönelik sözel bildirimlerindeki farklılıkların okul öncesi dönemdeki çocukların risk alma davranışlarında etkisi olup olmadığını araştırmak amaçlanmıştır. Bulgular sonucunda çocukların risk alma davranışlarının annelerin risk almaya yönelik tepkilerine bağlı olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Anneleri tarafından riske teşvik edilen çocukların, anneleri tarafından risk almaması yönünde telkinde bulunan çocuklara kıyasla daha fazla risk aldığı görülmüştür. Aynı zamanda anneleri tarafından riske teşvik edilen çocuklar ile annenin ortamda bulunmadığı kontrol grubundaki çocukların risk alma davranışları arasında da anlamlı fark bulunmuştur. Bu sonuç da çocukların risk alma konusunda annelerinden ve onların riske ilişkin tepkilerinden etkilendiğini göstermektedir.

Öneriler ve Sınırlılıklar

Bulguları yorumlarken ölçüm aracının çocukların gelişimsel düzeyine uygunluğu, deney bağlamının risk algısı üzerindeki etkisi, çocuğun çevresinden aldığı mesajlar ve araştırmacı etkisi gibi faktörlerin risk alma davranışını etkileyebileceği unutulmamalıdır. Özellikle araştırmadaki gibi yapılandırılmış gözlemlerin kullanıldığı çalışmalarda, çocukların gerçek yaşamda sergiledikleri risk alma davranışlarından farklı şekilde davranmaları mümkündür (Schwebel ve Plumert, 1999). Örneğin, Morrongiello ve Lasenby-Lessard (2007), çocukların laboratuvar ortamında risk alma davranışlarının, gerçek hayatta oyun alanlarında sergiledikleri davranışlardan farklı olduğunu gözlemlemişler ve laboratuvar temelli yapılandırılmış görevlerde çocukların

ebeveyn gözetimi ve deney koşullarının etkisiyle daha temkinli davrandıklarını ancak oyun parkı gibi doğal ortamlarda daha yüksek düzeyde risk aldıklarını raporlamışlardır. Bu konuda yapılan bir diğer çalışmada okul öncesi çocukların laboratuvar ortamındaki riskli seçim görevlerinde verdikleri kararların günlük yaşamda oyun sırasında sergiledikleri riskli davranışlardan farklılık gösterdiği ortaya konmuştur (Little, 2010). Çocukların yapılandırılmış görevlerde daha çok deneme-yanılma stratejisiyle hareket ettikleri ancak doğal oyun ortamlarında sosyal faktörlerin (akran etkisi, ebeveynin varlığı) risk alma davranışlarını daha güçlü biçimde şekillendirdiği bulunmuştur. Bu açıdan araştırmada kullanılan ölçme yönteminin çocukların içsel motivasyonları ve bağlamsal algılarını yansıtamamış olma ihtimali taşıdığını göz önüne almak gerekir.

Küçük çocuklarla yapılandırılmış gözlem yönteminin kullanıldığı araştırmalarda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus araştırmacı etkisi olabilir. Bu araştırmada uygulamaların okul öncesi kurumda, çocukların tanımadığı araştırmacılar tarafından yüz yüze gerçekleştirilmiş olması, potansiyel bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Alanyazında özellikle küçük yaş gruplarında yabancı bir yetişkinin varlığının çocukların davranışlarını değiştirebileceği, kimi zaman daha temkinli ya da sosyal açıdan uyumlu davranışlar sergilemelerine yol açabileceği belirtilmektedir (bkz. Levine & Munsch, 2010). Bu durum, araştırmacı etkisi olarak tanımlanmakta ve davranışların doğal akışının kısmen bozulmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte araştırmacı varlığının sistematik bir yanlılık yaratmadığını, yani çocukların temel eğilimlerinin büyük ölçüde benzer kaldığını gösteren ve buna uygun olan birçok çalışma bulunmaktadır (örn., Frick ve ark., 2025; Katz ve Tomasello, 2024; Lee ve Warneken, 2022). Bu araştırmada elde edilen bulgular annelerin söylemlerinin etkisini ortaya koysa da, tanımadıkları araştırmacılar eşliğinde gerçekleştirilen uygulamanın çocukların risk alma davranışlarını ebeveyn bildirimlerinin ötesinde etkilemiş olabileceğini göz önünde bulundurmakta fayda vardır. Bu açıdan gelecekteki çalışmalarda çocukların doğal ortamlarında veya araştırmacı etkisinin minimuma indirilebileceği koşullarda veri toplanması faydalı olacaktır. Hatta çocukların risk alma davranışlarını değerlendirirken sanal gerçeklik (VR) veya dijital oyun ortamları kullanmak da uluslararası alanyazına katkı sunabilir. Bunlara ek olarak çocukların risk alma davranışlarında yalnızca ebeveyn değil akranların da güçlü etkisi olabileceği unutulmamalıdır. Gelecek çalışmalarda akranların teşvik edici/sınırlayıcı mesajlarının ebeveyn mesajlarıyla kıyaslandığında ne kadar etkili olduğunu incelemek de alanyazına katkı sunacaktır.

Gelecek araştırmalara yönelik bu önerilerin yanı sıra araştırmadan elde edilen bulguların yorumlama ve genellenebilirliğini etkileyen bazı sınırlılıklar üzerinden de öneriler sunulabilir. Örneklem yalnızca Konya ilinde bulunan özel okul öncesi kurumlarından seçilmiş ve katılımcıların çoğu orta-üst sosyoekonomik düzey ailelerden gelmiştir. Ayrıca katılımcı ebeveynlerini sadece anneler oluşturmaktadır. Gelecek araştırmalarda farklı sosyoekonomik ve kültürel gruplardan ailelerin dâhil edilmesi, baba katılımının artırılması ve doğal ortamlarda uzun süreli gözlemler yapılması önerilmektedir. Buna ek olarak çalışmada annelerin yalnızca araştırmacılar tarafından belirlenen sözel bildirimleri kullanmalarının ebeveyn etkisinin gerçek hayattaki çeşitliliğini tam yansıtmayabileceğine de dikkat çekmek gerekir. Doğal ortamda ebeveynler farklı sözel, duygusal ve davranışsal stratejiler kullanabilmektedir. Dolayısıyla ilerideki araştırmalar için ebeveynlerin farklı sözel stratejileri (örneğin destekleyici açıklamalar, korku temelli uyarılar, ödül vadeden cümleler) arasındaki etkilerin karşılaştırılması önerilmektedir. Ayrıca doğal ortamlarda yapılan uzun süreli gözlemler, ebeveynlerin risk alma davranışına etkisini gözlemlemede daha geçerli sonuçlara ulaşılmasını kolaylaştırabilir. Gelecek çalışmalarda, çocukların risk alma davranışlarındaki gelişimsel farklılıkları görebilmek amacıyla boylamsal araştırmalar yapılması daha net yorumlar yapılmasını da kolaylaştıracaktır. Bu tür çalışmalar, çocukların farklı gelişim dönemlerinde risk alma eğilimlerinin bireysel olarak nasıl değiştiğini ve ebeveyn tepkilerinin bu süreçteki etkisinin devam edip etmediğini ortaya koyabilir. Böylece, ebeveynlerin risk alma üzerindeki rolünün çocukların gelişimi boyunca ne ölçüde sürdüğüne ilişkin daha kapsamlı veriler elde edilebilir.

KAYNAKLAR

- Aktar, E., Nimphy, C., van Bockstaele, B., & Pérez-Edgar, K. (2022). The social learning of threat and safety in the family: Parent-to-child transmission of social fears via verbal information. *Developmental Psychobiology*, 64(3), e22257. <https://doi.org/10.1002/dev.22257>
- Allen, J. P. (2024). Rethinking peer influence and risk taking: A strengths-based approach to adolescence in a new era. *Development and Psychopathology*, 36, 2244–2255. <https://doi.org/10.1017/S0954579424000877>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Banerjee, R. (2002). Individual differences in children's understanding of social evaluation concerns. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 11(3), 237-252. <https://doi.org/10.1002/icd.254>
- Blanks, A. G. (2016). *The Development of childhood risk-taking: Parenting and self-regulation in sociocultural context*. University of California, Riverside.
- Booth, A. & Nolen, P. (2012). Choosing to compete: How different are girls and boys?. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 81(2), 542-555. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2011.07.018>
- Cárdenas, J. C., Dreber, A., Von Essen, E. & Ranehill, E. (2012). Gender differences in competitiveness and risk taking: Comparing children in Colombia and Sweden. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 83(1), 11-23. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2011.06.008>
- Carlson, S. M. (2005). Developmentally sensitive measures of executive function in preschool children. *Developmental Neuropsychology*, 28(2), 595–616.
- Casey, B. J., Galván, A., & Somerville, L. H. (2016). Beyond simple models of adolescence to an integrated circuit-based account: A commentary. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 17, 128-130.
- Cerniglia, L., & Di Pomponio, I. (2024). Decoding adolescent decision making: Neurocognitive processes, risk perception, and the influence of peers. *Adolescents*, 4(2), 222–225. <https://doi.org/10.3390/adolescents4020015>
- Couture, S., Paquette, D., Bigras, M., Dubois-Comtois, K., Lemelin, J. P., Cyr, C., & Lemieux, A. (2025). Risk-taking behaviors of young children: The role of children's and parents' socioemotional and cognitive control systems. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*, 53(2), 235-246. <https://doi.org/10.1007/s10802-024-01277-8>
- Crone, E. A., & Dahl, R. E. (2012). Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility. *Nature Reviews Neuroscience*, 13(9), 636-650.
- Crone, E. A., Vendel, I. & van der Molen, M. W. (2003). Decision-making in disinhibited adolescents and adults: Insensitivity to future consequences or driven by immediate reward?. *Personality and Individual Differences*, 35(7), 1625-1641. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00386-0](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00386-0)
- Dawber, T. & Morrongiello, B. A. (1999). Mothers' responses to boys and girls engaging in injury-risk behaviors on a playground: Implications for sex differences in childhood injuries. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 20, 227–251. <https://doi.org/10.1006/jecp.2000.2572>
- Defoe, I. N., Dubas, J. S., Dalmaijer, E. S., & van Aken, M. A. (2020). Is the peer presence effect on heightened adolescent risky decision-making only present in males?. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(3), 693-705. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01179-9>
- Dinella, L. M., & Weisgram, E. S. (2018). Gender-typing of children's toys: Causes, consequences, and correlates. *Sex Roles*, 79(5), 253-259. <https://doi.org/10.1007/s11199-018-0943-3>

- Dishion, T. J. & McMahon, R. J. (1998). Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: A conceptual and empirical formulation. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 61-75. <https://doi.org/10.1023/A:1021800432380>
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Eggum, N. D. (2010). Emotion-related self-regulation and its relation to children's maladjustment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6(1), 495-525.
- Eroğul, N., & Civelek, Ç. (2025). Okul öncesi eğitimde çocuklar için felsefe (P4C): Toplumsal cinsiyet eşitliği için uyaran örnekleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 7(12), 101-140. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14884328>
- Ferrao, T., & Janssen, I. (2015). Parental encouragement is positively associated with outdoor active play outside of school hours among 7-12 year olds. *PeerJ*, 3, e1463.
- Frick, A., Belletier, C., Tan, W., Meng, N., Zhou, Q., Christie, S., & Camos, V. (2025). The effects of an unfamiliar experimenter on proactive and reactive control in children. *Scientific Reports*, 15(1), 5860. <https://doi.org/10.1038/s41598-025-89193-9>
- Furby, L. & Beyth-Marom, R. (1992). Risk taking in adolescence: A decision-making perspective. *Developmental Review*, 12(1), 1-44. [https://doi.org/10.1016/0273-2297\(92\)90002-J](https://doi.org/10.1016/0273-2297(92)90002-J)
- Ginsburg, H. J. & Miller, S. M. (1982). Sex differences in children's risk-taking behavior. *Child Development*, 426-428. <https://doi.org/10.2307/1128985>
- Hao, J., Hsueh, Y., Kitzmann, K., Yuan, H., & Yue, Y. (2025). Early childhood risk-taking behaviors in Chinese parenting environment: The mediating role of parental supervision. *Early Education and Development*, 36(2), 265-282. <https://doi.org/10.1080/10409289.2024.2389363>
- Harshman, L. A., Levin, I. P., Weller, J. A. & Pederson, A. A. (2007). Age-related differences in adaptive decision making: Sensitivity to expected value in risky choice. *Judgment and Decision Making*, 2(4), 225-233. <https://doi.org/10.1017/S1930297500000553>
- Hart, S. S. & Levin, I. P. (2003). Risk preferences in young children: Early evidence of individual differences in reaction to potential gains and losses. *Journal of Behavioral Decision Making*, 16(5), 397-413. <https://doi.org/10.1002/bdm.453>
- Hyde, J. S. (2014). Gender similarities and differences. *Annual Review of Psychology*, 65(1), 373-398.
- Igra, V. & Irwin Jr, C. E. (1996). Theories of adolescent risk-taking behavior. In *Handbook of adolescent health risk behavior* (pp. 35-51). Boston, MA: Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0203-0_3
- Katz, T., & Tomasello, M. (2024). Reciprocal reputation management: Preschoolers respond to shared credit with shared blame. *Cognitive Development*, 72, 101519. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2024.101519>
- Knoll, L. J., Leung, J. T., Foulkes, L., & Blakemore, S. J. (2017). Age-related differences in social influence on risk perception depend on the direction of influence. *Journal of Adolescence*, 60, 53-63.
- Kohlberg, L. (1981). *The philosophy of moral development. Moral stages and the idea of justice*. New York: Harper & Row
- Lee, Y. E., & Warneken, F. (2022). Does third-party punishment in children aim at equality. *Developmental Psychology*, 58, 866-873. <https://doi.org/10.1037/dev0001331>
- Levine, L. E., & Munsch, J. (2010). *Child development: An active learning approach*. Thousand Oaks: Sage.
- Little, H. (2010). Relationship between parents' beliefs and their responses to children's risk-taking behaviour during outdoor play. *Journal of Early Childhood Research*, 8(3), 315-330. <https://doi.org/10.1177/1476718X10368587>

- Luna, B. & Sweeney, J. A. (2001). Studies of brain and cognitive maturation through childhood and adolescence: A strategy for testing neurodevelopmental hypotheses. *Schizophrenia Bulletin*, 27(3), 443-455. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.schbul.a006886>
- Mancone, S., Celia, G., Zanon, A., Gentile, A., & Diotaiuti, P. (2025). Psychosocial profiles and motivations for adolescent engagement in hazardous games: the role of boredom, peer influence, and self-harm tendencies. *Frontiers in Psychiatry*, 16, 1527168. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2025.1527168>
- Miller, C. F., Trautner, H. M., & Ruble, D. N. (2006). The role of gender stereotypes in children's preferences and behavior. In L. Balter & C. S. Tamis-LeMonda (Eds.), *Child psychology: A handbook of contemporary issues* (pp. 293-323). Psychology Press.
- Morrongiello, B. A., & Lasenby-Lessard, J. (2007). Psychological determinants of risk taking by children: An integrative model and implications for interventions. *Injury Prevention*, 13(1), 20-25.
- Morrongiello, B. A., & Rennie, H. (1998). Why do boys engage in more risk taking than girls? The role of attributions, beliefs, and risk appraisals. *Journal of Pediatric Psychology*, 23(1), 33-43. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/23.1.33>
- Morrongiello, B. A., Zdzieborski, D., & Normand, J. (2004). Understanding gender differences in children's risk taking and injury: A comparison of mothers' and fathers' reactions to sons and daughters misbehaving in ways that lead to injury. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25(4), 559-579. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2004.07.003>
- Nathanson, C., Riese, A., & McMahon, C. (2013). Age-related differences in children's risk assessment and risk-taking behavior. *Journal of Experimental Child Psychology*, 115(1), 145-158.
- Piaget, J. (1931/2011). *Çocukta karar verme ve akıl yürütme*, (Çev.) Sabri Esat Siyavuşgil, Palme.
- Reniers, R. L., Murphy, L., Lin, A., Bartolomé, S. P., & Wood, S. J. (2016). Risk perception and risk-taking behaviour during adolescence: The influence of personality and gender. *PloS one*, 11(4), e0153842. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0153842>
- Rhea, M. R., Landers, D. M., Alvar, B. A. & Arent, S. M. (2003). The effects of competition and the presence of an audience on weight lifting performance. *The Journal of Strength Conditioning Research*, 17(2), 303-306. <https://doi.org/10.1519/00124278-200305000-00013>
- Ryan, Z. J., Stockill, H., Nesbit, R. J., FitzGibbon, L., & Dodd, H. F. (2024). Parents' perception of risk in play: Associations with parent and child gender. *Journal of Child and Family Studies*, 33(8), 2359-2366. <https://doi.org/10.1007/s10826-024-02844-9>
- Schrieber, J. & Lukin, J. (1978). *Communicating road safety to the young pedestrian. traffic accident research unit*. Rosebery, New South Wales: Australia.
- Schwebel, D. C., & Plumert, J. M. (1999). Longitudinal and concurrent relations among temperament, ability estimation, and injury proneness. *Child Development*, 70(3), 700-712.
- Siegler, R., DeLoache, J., Eisenberg, N., & Saffran, J. (2017). *How children develop* (5th ed.). Worth Publishers.
- Silk, J. S., Sheeber, L., Tan, P. Z., Ladouceur, C. D., Forbes, E. E., McMakin, D. L., ... & Ryan, N. D. (2013). "You can do it!": The role of parental encouragement of bravery in child anxiety treatment. *Journal of Anxiety Disorders*, 27(5), 439-446.
- Smith, A. D., Dodd, H. F., Ricardo, L., & van Sluijs, E. (2024). Gender differences in caregivers' attitudes to risky child play in Britain: A Cross-sectional study. *Journal of Physical Activity and Health*, 21(4), 365-374. <https://doi.org/10.1123/jpah.2023-0676>

- Smith, E. W., & Howes, C. (1994). The effect of parents' presence on children's social interactions in preschool. *Early Childhood Research Quarterly*, 9(1), 45-59.
- Todd, B. K., Barry, J. A., & Thommessen, S. A. (2017). Preferences for 'gender-typed' toys in boys and girls aged 9 to 32 months. *Infant and Child Development*, 26(3), e1986. <https://doi.org/10.1002/icd.1986>
- Trickey, S., & Topping, K.J. (2004). 'Philosophy for Children': A systematic review. *Research Papers in Education*, 19(3), 365-380. <https://doi.org/10.1080/0267152042000248016>
- Zelazo, P. D., & Müller, U. (2002). Executive function in typical and atypical development. *Blackwell Handbook of Childhood Cognitive Development*, 445-469.
- Zelazo, P. D., Müller, U., Frye, D., Marcovitch, S., Argitis, G., Boseovski, J., ... Carlson, S. M. (2003). The development of executive function. In U. Müller, J. L. Roebbers, & P. D. Zelazo (Eds.), *The development of executive function in early childhood* (pp. 1-29). Erlbaum.
- Zeytinoglu, S., White, L. K., Morales, S., Degnan, K., Henderson, H. A., P'erez-Edgar, K., ... Fox, N. A. (2025). The roles of parental verbal communication and child characteristics in the transmission and maintenance of social fears. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. <https://doi.org/10.1111/jcpp.14169>

Yazarların Katkı Düzeyleri: Yazarlar araştırmaya eşit katkı sunmuşlardır.

Etik Komite Onayı: Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilimsel Etik Değerlendirme Kurulundan onay (2024/166 sayılı karar) alınmıştır.

Finansal Destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.